بەش: مێژوو

کۆلێژ: ئاداب

زانکۆ: سەلاحەدین / هەولێر

بابەت: فەلسەفەی مێژوو

پەرتووکی کۆرس: کۆرسی ماستەر(مێژووی کۆن)(کۆرسی دووەم)

ناوی مامۆستا: پ.ی.د. کامران محمد حاجی

بکالوریوس: کۆلیژی ئەدەبیات/بەشی مێژوو، ١٩٩٧/٧/٧

ماستەر: کۆلیژی ئەدەبیات/بەشی مێژوو، ٢٠٠٦/٦/١٧

دکتۆرا: کۆلیژی ئەدەبیات/بەشی مێژوو، ٢٠١٣/٧/٢٣.

ساڵی خوێندن: (٢٠٢٣-٢٠٢٤)/کۆرسی دووەم

پەرتووکی کۆرس
Course Book

١. ناوی کۆرس	فەلسەفەی مێژوو
٢. ناوی مامۆستای بەر پرس	پ.ی.د.کامەران محمد حاجی
٣. بەش/ کۆلێژ	بەشی مێژوو/ کۆلیژی ئاداب
٤. پەیوەندی	ئیمێل: kamaran.haji@su.edu.krd
٥. یەکەی خوێندن (بە سەعات) لە هەفتەیەک	٢ کاتژمێر
٦. ژمارەی کارکردن	٢ کاتژمێر
٧. کۆدی کۆرس	
٨. پرۆفایەلی مامۆستا	لێرە مامۆستای وانەبێژ پرۆفایەلێک دەنووسێت لەسەر ژیانی ئەکادیمی خۆی (تەنها ئەکادیمی) یان ئاماژە بە **Webpage, Blog, Moodle** دەکات **پرۆفایلی مامۆستا :** – ناوی تەواو: کامران محمد حاجی جوکل. – شوێن و بەرواری لەدایکبوون: هەولێر ١/٧/١٩٧٤. – خوێندنی سەرەتایی ١٩٨٠–١٩٨٦،قوتابخانەی بەختیاری کوڕان. – خوێندنی ناوەندی ١٩٨٦–١٩٨٩،ناوەندی ئیبن خەلەکانی کوڕان. – خوێندنی ئامادەیی ١٩٩٠– ١٩٩٣،ئامادەیی ئازادی کوڕان. –خوێندنی بەکالۆریۆس ،بەشی مێژوو،کۆلیژی ئەدەبیات/زانکۆی سەلاحەددین ١٩٩٣–١٩٩٤/١٩٩٦–١٩٩٧. – خوێندنی بالاَ (ماستەر) ٢٠٠٤–٢٠٠٦.ماستەر لە مێژووی نوێ . – خوێندنی بالاَ (دکتۆرا) ٢٠٠٩–٢٠١٣. لە مێژووی نوێ. **پاشخانی زانستی و بواری پسپۆری:** ماوەی نزیکەی شەش سالْ خزمەتم لە سەر میلاکی وەزارەتی پەروەردە هەیە ، بەگشتی وانەی کۆمەلاَیەتیم دەگوتەوە . لەچەند خولێکی بەهێزکردندا بەشداریم کردووە . هەروەها بەشداریی کردەییم هەیە لە پێشکەشکردنی وانەی نموونەییدا لەسەر ئاستی پەروەردەی هەولێر/٢ دا .لە وەتەی ١٦/٦/٢٠٠٧ یشەوە هاتوومەتە سەرمیلاکی وەزارەتی خوێندنی بالاَ.بەشداریم لەخولی بەهێزکردن و ڕێگاکانی وانەگوتنەوەدا کردووە . بواری پسپۆرییەکەم (مێژووی نوێ) یە ، پسپۆری وردیشم لە بواری مێژووی کوردستانە لە نێو ململانێ و ڕکابەریێتی ولاَتە زلهێزەکان لە سەدەی نۆزدەهەمدا.

ناونیشانی ماستەرنامە:(کوردستان لەبازنەی کێشەی ڕۆژهەڵاتیدا ١٨٠٠- ١٩٠٠) -لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی- .

-ناونیشانی تێزی دکتۆرا: (کوردستانی عوسمانی لە سیسەتی بەریتانیادا لە سەدەی نۆزدە/لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی).

- کوردستان لەبازنەی کێشەی ڕۆژهەڵاتیدا ١٨٠٠-١٩٠٠ -لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی- ، (کتێب) ، ٢٠٠٧.

- چەردەیەکی خێرا لەبارەی مێژووی قوبرس تاکو ساڵی ١٩٧٤ (توێژینەوە) ، گۆڤاری مێژوو ،ژ ٢ ، بەهاری ٢٠٠٧ .

- کێشەی لیوای ئەسکەندەرونە ١٩١٥-١٩٣٩ (توێژینەوە)،گۆڤاری مێژوو، ژ ٤ ،پایزی ٢٠٠٧ .

- کوردستان لە یاداشتی چەند گەڕیدەیەکی ڕووسیدا (وەرگێڕان) ، گۆڤاری مێژوو ، ژ ٩ ، زستانی ٢٠٠٩ .

- زەوی و گەل و یاسا (وەرگێڕان) ، گۆڤاری مێژوو ، ژ ١٣ ، زستانی ٢٠١٠.

- کوردستانی عوسمانی لەناوەڕاستی سەدەی نۆزدەم تا ساڵی ١٩١٨ — لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی-) ، توێژینەوە لە گۆڤاری ئەکادیمیای کوردی ، ژ: ١٩ ، ٢٠١١ .

-مەمدوح سەلیم بەگی وانلی(١٨٩٣-١٩٧٦)/ژیانی و چالاکییە سیاسی و ڕۆشنبیرییەکانی، توێژینەوە، گۆڤاری ئەکادیمیای کوردی، ژ: ٤٢، ٢٠١٨.

-شاری هەولێر لە یادداشتی گەڕیدە ئەوروپاییەکاندا لە سەدەی نۆزدەهەمدا، سایتی زانکۆی سەلاحەددین.

-شاری کەرکوك لە نووسین و یادداشتی بیانییەکانی سەدەی نۆزدەهەمدا(توێژینەوەیەکە لە باری دیمۆگرافی و ئاوەدانی)، گۆڤاری زانکۆی سەلاحەددین.

-کەرکوك و هەولێر لە یادداشتەکانی(ئەدۆلفۆ ریفادینیرا)ی ئیسپانیدا، گۆڤاری مێژووناسی ژمارە(٢) پایزی ٢٠٢٢ .

ڕوونکردنەوەی کەسیی:

یەکێك لە پرنسیپ و بنەما سەرەکییەکانی زانیاریی مەعریفی بۆ مامۆستاکان ، بریتییە لە سوودمەندبوونی مامۆستا لە سەرچاوەی نویێ و تەکنەلۆژیای تازە لەپێنا و گەیاندنی پەیامی پێویست و زۆرترین زانیاری سوودبەخش بە قوتابیان. هەوڵدان بۆ بەکارهێنانی کۆمپیوتەر و داتاشۆ بۆ مەبەستی ڕوونکردنەوەی زیاتری پەیامەکان و گەیاندنیان بە قوتابیان

	.بەشدارییپێکردنی زۆرترین ژمارەی قوتابیان لە وانەکان و پێشکەشکردنی سیمینار و ئەنجامدانی ڕاپۆرت بەشێوەی گرووپ وەکو چالاکی ڕۆژانە. **کۆرس و بواری پسپۆری:** بە لەبەرچاوگرتنی بواری پسپۆری و زانیارییەکان، کۆرسی دووەمی ئەمساڵی خوێندن(٢٠٢٣–٢٠٢٤) بۆ قوتابیانی ماستەر(مێژووی کۆن) کە بریتییە لە (**فەلسەفەی مێژوو**)،
٩. وشە سەرەکیەکان	فەلسەفە، مێژوو، مەعریفەی مێژوویی، فەلسەفەی مێژوو، شارستانییەت، ئیبن خەلدون، هیگل، تۆینبی.

١٠. ناوەرۆکی گشتی کۆرس:

- بریتییە لە تیشك خستنە سەر یەکێك لە گرنگترین بوارەکانی خوێندنەوە بۆ مێژووی مرۆڤایەتی، ئەویش بریتییە لە فەلسەفەی مێژوو، لەم کۆرسەدا سەرەتایەك لەبارەی ناسینی مێژوو و فەلسەفە و پرسە بنەڕەتییەکانیان و پەیوەندی نێوانیان تاوتوێ دەکرێت. هەرلێرەدا پرسی دەرکەوتنی فەلسەفەی مێژوو دەخرێتە بەر باس. پاشان لە چەند تەوەر و باسێکی جیاجیادا گرنگترین لێکدانەوە و راڤەکردنەکان بۆ مێژوو دەخوێندرێت، وەکو: لێکدانەوەی ئەفسانەیی، ئایینی، پاڵەوانێتی، سروشتیی، شارستانی و...هتد.

تێگەیشتنی چەمکی سەرەکی کۆرسەکە :

- هەوڵدان بۆ ڕوونکردنەوەی ئەوەی کەوا فەلسەفەی مێژوو یەکێکە لە گرنگترین بوارەکانی لێکۆڵینەوە لە سەردەمی هاوچەرخدا، ئەمەش دوای ئەوەی کە مەعریفەی مێژوویی و هۆشی مێژوویی پەرەسەندنی بەخۆوە بینی، مێژوونووسان هاتنە سەر ئەوەی بە ڕێبازێکی زانستی، لەسەر بنەمای لێکدانەوە و راڤەکردنە جیاوازەکان، پرسە مێژووییەکان بنووسنەوە و تاوتوێی بکەن.

- پێویستە قوتابی لە ڕێگەی گوێگرتن لە مامۆستا و سوود وەرگرتن لە سەرچاوەی پێویست ئاشنایەتی لەگەڵ فەلسەفەی مێژوو و ئەو هۆ کارانەدا پەیدا بکات کەوا بوونەتە هۆی دروستبوونی ڕووداوەکان و پێشهاتەکان .ئەوانەی کەوا ڕاستەوخۆ یان بەشێوەیەکی لاوەکییانە پەیوەندییان بە چارەنووسی مرۆڤ بەگشتی و خوودی قوتابی خۆیەوە هەیە.
- هەوڵدانی قوتابی تاکو لەڕێگەی لێکدانەوە و شیکردنەوەی زانستییانەوە بچێتە بنج و بناوانی پرسەکان ، لەم ڕووەوە لۆژیك بکاتە پێوەر تاکو ڕاستییە مێژووییەکان ون نەبن و وەکو خۆیان بخرێنە ڕوو .

بنەما وبیردۆزی کۆرسەکە:

– وردبوونەوە لە ڕووداو و هەڵوێستە مێژووییە هەستیارەکان، ئەوانەی ڕۆڵی کاریگەریان بەسەر مێژووی مرۆڤایەتیدا هێناوە، دەکرێ وەکو ئەزموون وەربگیرێن و بە لایەنە ئەرێیەکانیانەوە لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا سوودیان لێ ببینین.
– هەڵوێست و پەرەسەندنە مێژووییەکان، لە هەر بوارێکی(ئابووری، کۆمەڵایەتی، سیاسی، ڕۆشنبیری...هتد)دا

بێت، بە بەراوردکردنی دەرەنجامەکانیان لەگەڵ ئەوانەی ئەمڕۆدا، دەبنە کەرەستەیەکی بە بایەخ بۆ نەخشەڕێژی و پلاندانان بۆ ئاییندە.

– کاری بەگرووپیی و دەستە جەمعی لە نێوان قوتابیاندا بەهەند وەربگیرێت و پەرەی پێبدرێت، چونکە دەکرێ وەکو پرۆسەیەکی هەرەوەزی وەربگیرێت و لە ژیانی ڕۆژانەدا پەیڕەویی بکرێت و دووپات بکرێنەوە.

- **زانینی تەواو بە لایەنە گرنگیەکانی بابەتەکە:**

– لەڕێگەی هەوڵی بەدەستهێنانی سەرچاوەی ڕەسەن و زانستی سەردەمدا، قوتابی دەتوانێ ئاشنایەتی لەگەڵ ئەو تیۆرە فیکرییانەدا بکات کە لە بواری فەلسەفەی مێژوودا گرنگیی تایبەتیان هەیە و تاکو ئێستاش لە نێوەندە ئەکادیمییەکاندا تەوەری سەرەکی پرۆگرام و مادده بنەرەتییەکانی خوێندنن لە کۆرسە جیاوازەکانی خوێندنی ئەکادیمیدا. هاوکات وردبوونەوە لە ژیان و ڕۆڵ و بیرو هزری فەیلەسوفەکان و تێڕوانینەکانیان بۆ مێژوو، قوتابی لەوە تێدەگات کە مێژوو بریتییە نییە لە باس و خواسێکی وشك و برینگ و بەستیش نییە، بەڵکو مێژوو و ڕووداوە مێژووییەکان پاڵنەر و دەرەنجامی خۆیان هەیە و لەخۆڕا ڕوونادەن

١١. ئامانجەکانی کۆرس:

بە پشت بەستن بە سەرچاوەی مێژوویی پێویست و بەکارهێنانی ئامراز و هۆکارەکانی وانەگوتنەوە، یەکێك لە ئامانجەکان بریتییە لە هەوڵدان بۆ بەخشینی زانیاری لەبارەی فەلسەفەی مێژوو، تاکو بەهۆیەوە قوتانبیان بەهرەمەندبن لەو زانیارانیانەی کەوا دەکرێ وەکو کەرەستەیەکی خاوی توێژینەوەی بواری مێژوو لە پێناو گەیشتن بە لێکدانەوەی دروست و زانستیانە بۆ ڕووداو و پێشهاتە مێژووییەکان سوودیان لێ ببینێت.

هەروەها ئامانج بریتییە لە بزواندنی قوتابیان و هاندانیان تاکو لە ڕێگای سوودمەند بوونیان لە زانیاری پێویست، بتوانن شرۆڤەی دروست و لێکدانەوەی زانستییانە بۆ ئەو ڕووداو و پێشهاتە بکەن کەوا لە سەردەمی ئێستاماندا و لە جیهان بەگشتی، لە کوردستان و ناوچەکە بەتایبەتی هاتوونەتە پێشەوە. بەمەش لە ڕێگای بەراوردکردن و شەن و کەوکردنی بێلایەنانە و زانستیانەوە دەتوانرێت گرفت و کێشە هەنوکەییەکان چارەسەر بکرێت و ڕێ و شوێنی گونجاویان بۆ بدۆزرێتەوە.

هەروەها لەپێناو گەیاندنی پەیام و زانیارییە دەردەست بووەکان، بە پشت بەستن بە خستنەڕووی سەرچاوە سەرەکی و سوودمەندەکان، دەکرێ قوتابیان بەلای خۆیانەوە ببنە ڕەگەزێکی کاریگەر لە پرۆسەی وانەگوتنەوە و سەرنج و تێڕوانینەکانی خۆیان لە بەرامبەر هەر ڕووداو و پەرەسەندنێکدا بخەنە ڕوو، لە هەمان کاتدا وەکو بەشداریکردنێکی کارای ناو پۆل و چالاکیەکانی ڕۆژانە لە پاداشتەکاندا بەهرەمەند دەبن.

١٢. ئەرکەکانی قوتابی:

– یەکێك لە ئەرکەکانی قوتابیان ئەوەیە کەوا لەسەریان پێویستە ڕوژانە ئامادەییان لەناو پۆلدا هەبێت، چونکە هەر ئامادەنەبوونێکیان مانای بێبەشبوونیانە لە وەرگرتنی زانیاری و بەهرەمەندنەبوونیان لە پاداشتی خۆیان لە بەرامبەر چالاکی ڕۆژانەیاندا.

– لەبەر ئەوەی ئەنجامدانی تاقیکردنەوەکان پێوەرێکی ترن بۆ هەڵسەنگاندنی توانای قوتابیان، بۆیە لەسەر

قوتابی پێویستە لە تاقیکردنەوەکان (میدتێرم و کویزەکان)ئامادەبێت تاکو بێبەش نەبێت لەو بڕی نمرەیەی بە شێوەیەکی ڕێژەیی بەپێی چەندێتی ئەنجامدانی تاقیکردنەوەکان دابەش دەکرێت.

–ئەنجامدانی سمینار و ئامادەکردنی راپۆرت(بەگرووپ یان بە تاکیی) دەکرێ وەکو پێویتییەکی بواری ئەنجامدانی چالاکی قوتابی ئەنجامیان بدات و لە بەرامبەریشدا پاداشتی خۆیان وەربگرن.

١٣. ڕێگەی وانە ووتنەوە:

بەکارهێنانی لابتۆپ و داتاشۆ بۆ مەبەستی ڕوونکردنەوەی زیاتری پەیامەکان و گەیاندنیان بە قوتابیان . هەروەها بەکارهێنانی تەختەی سپی و قەڵەمی ماجیك بۆ مەبەستی زیاتر ڕوونکردنەوە زانیارییەکان.بەشدارییپێکردنی زۆرترین ژمارەی قوتابیان لە وانەکان و پێشکەشکردنی سیمینار و ئەنجامدانی ڕاپۆرت بەشێوەی گرووپ وەکو چالاکی سالآنە.

١٤. سیستەمی هەڵسەنگاندن:

١– ئەنجامدانی تاقیکردنەوە: میدتێرم ، کویزەکان.

٢–چالاکی رۆژانە: ئامادەبوون و بەشداریکردنی قوتابی لە وەڵامدانەوە و لێکدانەی پرسە خراوەڕووەکان.

٣–ئامادەکردنی راپۆرتی داواکراو

٤–ئەنجامدانی سمینار.

١٥. دەرئەنجامەکانی فێربوون:

- بە پشت بەستن بە دەرەنجامەکانی تاقیکردنەوە و ئەنجامی چالاکییەکانی تری قوتابی وەکو:(چالاکی ڕۆژانە ، ڕاپۆرت نووسین، کویزەکان، سمینار ئامادەکردن...هتد) دەکرێ دەرەنجامەکانی فێربوونی قوتابییەکان دەست بکەوێت. گرنگترین هەڵسەنگاندنێکیش لەم ڕووەوە بریتییە لە ئاستی تێگەیشتن و فیدباکی قوتابیان بۆ هەر یەکێك لە بابەتەکان بەگشتی و هەر باسێکیش بەتایبەتی، مامۆستای بەرپرسی کۆرس دەتوانێت ئەنجامی فێربوونی کۆرسەکە لای قوتابیان بەدەست بهێنێت. وا باشترە سالآنە مامۆستا ئەم پرۆسەیە ،لە ڕووی دەرەنجامەکانییەوە، بەراورد بکات. ئەمەش دەکرێ ببێتە زانیەرییەکی بەسوود بۆ مامۆستا تاکو دەرەنجامی کۆششەکانی خۆی لە وانە گوتنەوە بزانێت. کەواتە، مامۆستای بەرپرسی کۆرس دەتوانێت گرنگترین ڕوو و شێوازی وانەگوتنەوە و ئامرازەکانی فێرکردن و زانیاری تازە بەپشت بەستن بە سەرچاوەی تازەی بەدەست هاتوو هەڵبژێرێت و لە کات و شوێنی گونجاودا بەکاریان بهێنێت، تاکو بەهۆیەوە بەرزترین ئاست و ڕێژەی فێربوون بەگشتی و زانیاری نوێ بەتایبەتی،لەلایەن قوتابیانەوە، لە ماوەی ئەم کۆرسەی خوێندندا (بۆنمونە٢٠٢٣–٢٠٢٤) بەدەست بهێنرێت.

١٧. بابەتەکان	ناوی مامۆستای وانەبێژ
پێرستی بابەتەکان (٢٠٢٣-٢٠٢٤)/کۆرسی دووەم یەکەم/ ناساندنی مێژوو (زاراوە و چەمک):	پ.ی.د.کامران محمد حاجی

	ا/سەرەتاکانی دەرکەوتنی هۆش و مەعریفەی مێژوویی: ب/ ئامانجەکانی خوێندنی مێژوو (دراسة التاریخ): دووەم/ناساندنی فەلسەفە و فەلسەفەی مێژوو: ا/ چەمکی فەلسەفە و مێژینەی دەرکەوتنی: ب/ناساندنی فەلسەفەی مێژوو، بنەما و هۆکارەکانی دەرکەوتنی: ج/پەیوەندی نێوان فەلسەفە و مێژوو: سێیەم/راڤەکردنی خورافیانە بۆ مێژوو: چوارەم/راڤەکردنی ئایینی (جولەکە و مەسیحی) بۆ مێژوو: ا/ ئایینی جوولەکە: ب/ئایینی مەسیحی: پێنجەم/راڤەکردنی ئایینی ئیسلام بۆ مێژوو: ا/ئیسلام و راڤەکردنی مێژوو: ب/نمونەی راڤەی هەندێ بیرمەند و مێژووناسانی موسڵمان: شەشەم/لێکدانەوەی جوگرافیی بۆ مێژوو: حەفتەم/کارلایل و تیۆری پاڵەوانێتی: هەشتەم/ڤۆلتێر و کۆندرسێ (تیۆری پێشکەوتن بۆ لێکدانەوەی مێژوو): نۆیەم/تیۆری خولی دوابەدوای یەکداهاتنی ئیبن خەلدون و ڤیکۆ: دەیەم/هیگڵ و فەلسەفەی نموونەیی (المثالیة الدیالکتیة):

	یازدەم/ شپنگلەر و رەهەندی بایۆلۆژی بۆ لێکدانەوەی مێژوو: دوازدەم/تۆینبی و تیۆری مەیدانخوازی و وەڵامدانەوە: سەرچاوە بنەڕەتییەکان: _ابن خلدون: مقدمةابن خلدون. _ هيغل: محاضرات في تاريخ الفلسفة. _ارنولد ج. توينبي: بحث في التاريخ. _جورج بليخانوف: محاضرات في فلسفة التاريخ. _د.احمد محمود صبحي: في فلسفة التاريخ. _توماس كارليل: الابطال. _ د.جميل موسى النجار: فلسفة التاريخ. _ر.ج.كولنجوود: فكرة التاريخ. _خالد فؤاد طحطح: في فلسفة التاريخ. _د.محسن محمد حسين: طبيعة المعرفة التاريخية و فلسفة التاريخ. _د.عمادالدين خليل: التفسير الاسلامي للتاريخ. _د.هاشم يحيى الملاح: المفصل في فلسفة التاريخ. سەرچاوە سوودبەخشەکان: _توينبي: منهج التاريخ و فلسفة التاريخ.

	_د .موفيد ئەلزەيدى: سەرتايەک لە فەلسەفەی مێژوو. _گ.بليخانوف: رۆلی کەسايەتی لە مێژوودا. _د .ئاکۆ بورهان محمد: فەلسەفەی مێژوو. _رەحيم سابير: فەلسەفەی مێژوو. _د .مصطفى النشار: فلسفة التاريخ. _د .رافت غنيمي الشيخ:تفسير مسار التاريخ (نظريات في فلسفه التاريخ). _اريک وايلي: هيجل و الدولة. _محمود الشرقاوي: التفسير الديني للتاريخ. _سەلام عەبدولكەريم: دەربارەی فەلسەفەی مێژوو...زانستی مێژوو. _د .هادى فضل الله: مدخل الى الفلسفة. _د.حسن حنفي: دراسات فلسفية. _مەحمودی مەلا عززەت: كورتەی مێژووی فەلسەفە.